

זכירת מעשה עמלק שנאת הרע

פתח דבר:

הנה "זכירת מעשה עמלק" - היא מצות עשה מן התורה. למרות זאת, בעוונותינו אנשים רבים אינם מקיימים אותה כדבעי, והדבר נובע בגלל טעות בהשקפה וחשיבה לא נכונה.

נשתדל בעזרה"ת לבאר את הדברים.

איך מידות "רעות" ואיך מידות "טובות"!

נקדים: יש החושבים כי ה"מידות" נחלקות לשנים - מידות טובות ומידות רעות. במידות הטובות - כמו מידת הענוה, הרחמנות, האהבה וכיו"ב צריכים לדבוק עד הקצה האחרון בלי לזוז מהם כלל. ואילו מהמידות הרעות - כגון מידת הכעס, האכזריות, השנאה, הגאווה, הנקמה ועוד יש להתרחק עד הקצה האחרון בלי לעשות בהם שימוש כלל וכלל.

אמנם לא כך הם פני הדברים, והחושב כך עלול להיכשל בכמה איסורים, וכן יהיה מן הנמנע שיקיים מצוות רבות.

הרי, בין במידות הטובות ובין במידות הרעות, בכולן - יש לו לאדם לבחור את הראוי שבהם ולדחות את החסרונות שבהם, כי אין מידה שיכול האדם להיבדל ולהתנתק ממנה לגמרי. ולשם כך יש צורך להשתמש בפלס ההיגיון.

פורים דיליה

בספר אורח מישרים (פ"ג ביאור אות ז) כתב בזה הלשון: "דע שאין לך מידה בעולם שהיא רעה תמיד בכל זמן ובכל ענין, שגם על זה כתוב (בראשית א, לא): "וירא אלוקים את "כל" אשר עשה והנה טוב מאד", אלא כל מידה ומידה ראוי להשתמש בה בעת ובאופן הראוי".

והרי ידוע כי אין בנמצא מידה שאינה מוכרחת ומחויבת לעיתים, לצורך עבודת השם.

"הדרך הישרה - מידה בינונית שבכל דעה!"

וכבר האריך בזה הרמב"ם זצ"ל בשמונה פרקים (פרק ז), ונעתיק קצת מלשונו:

"והרבה פעמים יטעו בני אדם באלו הפעולות, ויחשבו אחד מהקצוות טוב ומעלה ממעלות הנפש, פעמים יחשבו הקצה הראשון טוב, ופעמים יחשבו שהקצה האחרון שהוא טוב, וזה כולו טעות. ואמנם ישובח באמת הממוצע, ואליו צריך האדם שיכוין וישקול פעולותיו כולם תמיד עד שיתמצער".

ודרכו זו של הרמב"ם זצ"ל מבוארת בדבריו בכמה וכמה מקומות, שהדרך הממוצעת הוא שביל הזהב. וז"ל בהלכות דעות (פ"א, ה"ג-ד): "שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה אינן דרך טובה ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדן לעצמו, ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן או מוכן לאחת מהן או שכבר למד אחת מהן ונהג בה יחזיר עצמו למוטב וילך בדרך הטובים והיא הדרך הישרה.

הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו, לפיכך צוו חכמים הראשונים: שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותם ומכוין אותם בדרך האמצעית כדי שיהא שלם בגופו, כיצד, לא יהא בעל חמה נוח לכעוס ולא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני, לא יכעוס אלא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו כדי שלא יעשה כיוצא בו

פעם אחרת, וכן לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להן ואי אפשר להיות בזולתן כענין שנאמר: "צדיק אוכל לשובע נפשו", וכן לא יהיה עמל בעסקו אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה, כענין שנאמר: "טוב מעט לצדיק", ולא יקפוץ ידו ביותר, ולא יפזר ממונו אלא נותן צדקה כפי מסת ידו ומלוה כראוי למי שצריך... עיי"ש.

שיקול הדעת - גם במידות

גם רבינו בחיי זצ"ל האריך בדברים אלו בספרו חובות הלבבות שער עבודת האלוקים (פרק ט), והביא דוגמאות רבות כיצד יש להיעזר בכל מידה ומידה בזמן הראוי ובמקום הנכון.

וכבר כתב הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל באור ישראל (סימן ל בהערה): "ומי יגביל הדבר, ואיה החוזה לאמר פה היא נקודה האמצעית, לא במופת ואף לא בראיה יודע הדבר, כי אם על ידי שיקול הדעת לפי מקומו ושעתו".

ואולי מזה הטעם קבע הרמב"ם זצ"ל הלכות אלו בהלכות "דעות", כי הדרך הנכונה שידע כל אחד באלו מן המידות לדבוק, היא באמצעות דעתו של אדם, ועליו לשקול את הדברים בהתאם לטבעו ולפי הנסיבות מתי לעשות שימוש במידה זו או אחרת.

"אין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שתי מידות הפוכות"

וכבר כתב הגר"א זצ"ל (אמרי נועם מס' ברכות דף לג:): "אין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שתי מידות הפוכות, כגון מידת רחמנות ואכזריות, לפי שכשהאדם נוהג במידה אחת אין מוכרח לומר שהוא צדיק, אלא יש לומר שכך הוא טבעו, אבל כשיש לו שתי מידות הפוכות כגון רחמנות ואכזריות אז מוכח שהוא צדיק".

ועיי"ש שהוסיף: "לכך נתן הקב"ה לישראל מצוות של רחמניות - שהוא כיבוד אב ואם" שהוא רחמניות גדולה, לפי שכשבאים לידי זקנה ואין

פורים דיליה

להם מקום לנוח דין הוא שירחם עליהם. ושוב נתן להם מצוות אכזריות - דהיינו "שילוח הקן" שהוא אכזריות גדולה, שנוטל הבנים ומשלח האם. ואיתא בירושלמי... שכשמשלח את האם לפעמים הולכת מחמת צער וטובעת במים, אם כן הוא בודאי אכזריות גדולה. **לכך כתיב בשתי מצוות אלו אריכות ימים, לפי שבשני מדות האלו נשלם האדם בתכלית הטוב.**

גם בספר המידות להמגיד מדובנא זצ"ל (שער השנאה פט"ו) כתב את היסוד הנ"ל: "יש צורך אל מציאות המידות רעות כמו אל מידות הטובות, והאלוקים עשה את האדם שיהיה ממוזג בכוחות הפכיות - למען ישתמש בכל אחת במקום הראוי אליה".

יש לדבוק בכל מידה במקום ובאופן הראוי!

נרחיב מעט את הדיבור בזה באמצעות כמה דוגמאות מעשיות הלקוחות מספרי המוסר, על מנת לסבר את האוזן ולהמחיש כיצד צריך להשתמש בכל מידה ומידה במקום ובאופן הראוי.

מידת הגאווה: כתב בספר ארחות צדיקים (שער א - הגאווה): "חייב האדם להבדל ממנה, כי היא פתח לרעות רבות, ולא ראינו כזאת לרעה בכל המידות". ועיי"ש שהאריך הרבה בגנות מידה זו.

אולם הביא שם גם אופנים בהם הגאווה נצרכת: "הגאווה במעלת החכמה משובחת". והביא על כך סימוכין ממה שכתוב (דברי הימים ב, יז, ו): "ויגבה לבו בדרכי השם". ועוד כתב: "והגאווה נגד רשעים היא משובחת מאד".

מידת הבושה: היא מידה מעולה וטובה עד מאוד, וכמו שכתב בארחות צדיקים (שער ג - הבושה): "ותהיה בעיניו חשובה משאר מדותיו".

אך מאידך גיסא המתבייש לעשות מצוה או שעוזב דרך הטוב בעבור הבושה - זו בושה רעה מאוד. וכן מי שמתבייש להוכיח בני אדם ולצוות עליהם על הטוב, הדבר מגונה מאוד. וכן בלימוד התורה - המתבייש לשאול

את רבו לעולם לא יוכל לגדול ולהיות תלמיד חכם, וכלשון המשנה (אבות פ"ב מ"ה): "לא הביישן למד".

מידת העזות: העזות היא מידה גרועה ברוב פעולותיה, והיא מידה רעה מאוד, וכבר אמרו חז"ל (אבות פ"ה, מ"כ): "עז פנים לגיהנם".

אך כאשר נצרכת עזות פנים על מנת להוכיח את הרשעים ובעלי עבירות, וכן בכדי לקיים מצוות אם שוחקים ומלעיגים עליו בני אדם - צריכים להיות עזי פנים, ועל זה נאמר שם במשנה: "הוי עז כנמר". ואז המידה הזאת היא משובחת מאוד.

מידת האהבה: כתב הארחות צדיקים (שער ה - האהבה): "כשישים האדם אהבתו לטובה, הוא למעלה מכל המידות. כגון אהבה להקב"ה, לתלמידי חכמים, למצוות וכדומה. אבל עת שישים האדם אהבתו לרעה, אין מידה רעה בכל המידות כמוה, וכגון מי שאוהב כבוד, תענוגים, כסף וכדומה".

מידת הקנאה: בדרך כלל היא מידה מגונה עד למאוד אשר עלולה להביא את האדם לעבור עבירות חמורות. וכבר אמרו חז"ל (אבות פ"ד, מ"א): "הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם".

אמנם יש אופנים שמידה זו היא טובה מאוד, וכמו שאמרו חז"ל במסכת ב"ב (דף כא.): "קנאת סופרים תרבה חכמה". וכן לענין עשיית המצוות - צריך כל אחד לקנא בחבירו על שהינו עוסק בתורה ובמעשים טובים, וישתדל לעשות כמותו.

מידת העצלות: בספר מעלת המידות (מידת העצלות) כתב: העצלות היא מן המידות הפחותות והגרועות. ובארחות צדיקים (שער ט"ז - העצלות) כתב: מי שזאת המידה גוברת בו - עניניו יהיו מקולקלים מאוד בעולם הזה ובעולם הבא. והרמח"ל זצ"ל בספרו מסילת ישרים (פרק ו) כתב: "מי שיש לו עצלות ודאי הוא שלא יצליח!"

אמנם יש עצלות שהיא טובה מאוד, כגון היושב ומתעצל לעשות עבירות

פורים דיליה

או מעשים רעים. וכן מי שמתעצל לילך במקום סכנה וכדומה, עצלות זו היא משובחת מאוד.

מידת האכזריות: בארחות צדיקים (שער ח - האכזריות) כתב: "אין מידה זאת נמצאת אצל הצדיקים, אך היא בנפש הרשעים, והיא בכללות מידה גרועה עד מאוד".

אבל יש ולפעמים צריכים להתנהג באכזריות, כמו נגד הרשעים, שהרי אמרה תורה להמית את הרשעים ולהלקותם. וכן אמרו חז"ל במסכת כתובות (דף פו): אדם שאינו רוצה לעשות סוכה וציצית לטליתו ומזוזה לפתחו - מכין אותו עד שתצא נפשו. ולזה צריכים מידת אכזריות. עוד אפשר להביא מה שאמרו חז"ל במסכת עירובין (דף כב): "במי אתה מוצא דברי תורה? במי שמשים עצמו אכזרי על בניו כעורב".

נקמה: ידוע שנקמה היא איסור דאורייתא כמו שכתוב (ויקרא יט, יח): "לא תקום ולא תיטור".

והלוא לעתים הנקמה היא טובה ונחשבת אפילו למצוה. ואם משתמשים במידה זו כראוי אפשר להשיג באמצעותה מדרגות גדולות. וכך איתא במסכת ברכות (דף לג): "גדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות", וכמו שכתוב (תהלים צד, א): "א-ל נקמות השם". וכן מצינו שהצדיקים שרויים בשמחה גדולה כאשר הקב"ה נוקם מהרשעים, וכמו שכתוב בתהלים (נח, יא): "ישמח צדיק כי חזה נקם, פעמיו ירחץ בדם הרשע".

עד כאן ביארנו מידות שונות, אשר לעתים ראוי לאמצן ולעשות בהן שימוש, ולעתים ראוי להתרחק מהן כמטחוי קשת. ועלינו לדעת שכך הוא רצונו של הבורא יתברך. ועל ידי זה ניתן להגיע לדרך האמצעית אשר בה תשכון השלמות.

זכירת מעשה עמלק - לעורר ולחזק את השנאה כלפיו!

עתה נעסוק בעניני דיומא - במצות זכירת עמלק:

כתוב בתורה (שמות יז, יד-טז): "ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר

ושים באזני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים. ויאמר כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק מדר דר".

ובפרשת כי תצא (דברים כה, יז-יט) כתוב: "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים וכו', תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח".

וכתב בספר החינוך (מצוה תרג) לבאר טעם המצוה של זכירת מעשה עמלק: "משרשי המצוה - לתת אל לבנו שכל המיצר לישראל שנאווי לפני השם ברוך הוא, וכי לפי רעתו וערמת רוב נזקו תהיה מפלתו ורעתו, כמו שאתה מוצא בעמלק כי מפני שעשה רעה גדולה לישראל שהתחיל הוא להזיקם ציונו ברוך הוא לאבד זכרם מני ארץ ולשרש אחריו עד כלה", עכ"ד.

הרמב"ם זצ"ל בספר המצוות (מצות עשה קפט) מוסיף ומבאר בטעם מצוה זו, וז"ל: "והמצוה היא - שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק מהקדימו להרע לנו, ושנאמר זה בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו ונזרז העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מן הנפשות עם אורך הזמן".

וכתב בספר חיי אדם (כלל קנה, אות ב'): "שבת שלפני פורים קורין 'פרשת זכור', והוא מצות עשה מן התורה לזכור מעשה עמלק ולשנוא אותו שנאה קבועה בלב, עד שאם היה באפשר למחות אותו מן העולם שלא ישאר ממנו שום זכר, בין אדם ובהמה וכליו ומטלטליו, שלא יזכר שמו לומר שזה הוא מעמלק".

ובשפת אמת (פ' זכור, תרמ"ז) ביאר עוד: "הנה המצוה לזכור איבת עמלק, שעיקר מחיית עמלק ימ"ש תליא בשנאת בני ישראל עליו, וכשיהיה השנאה בשלימות יתמחה לגמרי!"

ומבואר מדברי כולם שגדר המצוה של מחיית עמלק - לעורר בלבנו שנאה כלפיו, עד שנהיה מוכנים למחות אותו ואת זכרו מכל וכל, וכך לא תשכח מאתנו המצוה לעולם.

פורים דיליה

האם באמת אנו מוכנים למחות את זכר עמלק?...?

בוא וראה עד היכן הדברים מגיעים:

הגאון רבי הלל זקס זצ"ל נכדו של מרן החפץ חיים זצ"ל אמר פעם לבחורים בישיבה קודם קריאת פרשת זכור: נתאר לעצמנו, שכעת נותנים לנו חרב חדה ומורים לנו לגשת לעריסה בה שוכב תינוק יפה תואר ויפה מראה, נושא חן מאין כמוהו, והוא שוחק אלינו. והנה התברר לנו כי אותו תינוק הינו מזרע עמלק, וכעת מחובתנו לשונאו ממצות התורה, ולתקוע את החרב בלבו, או לשסף את גרונו!

האם אכן מוכנים ומזומנים אנו לעשות כן ללא היסוס, בו ובעוד המונים כיוצא בו?...?

הרי הדבר פשוט, כי כל עוד ההרגשה האכזרית נגדו - לבצע בו דבר זה ללא שום פקפוק והיסוס אינה שוכנת בקרבנו, על כרחך שאין השנאה מושרשת בנו מספיק, וחסר לנו בכל ההבנה של המושג - מצות "זכור את אשר עשה לך עמלק".

וכן הביא המשגיח רבי נתן וואכטפוייגל זצ"ל בשם הגאון רבי דניאל מובשוביץ זצ"ל: בכדי לקיים מצות מחיית עמלק בשלימותה, צריכים אנו לעורר בלבנו שנאה גדולה ואכזריות נוראה בכל התוקף הקיים בלב מין האנושי, ולהורגם מתוך אותה שנאה ואכזריות בלי שום הרגש של חמלה כלל וכלל!

מצות מחיית עמלק - כמו מצות אכילת מצה!

וכפי שפתחנו בראשיתו של המאמר, מי שאינו יודע כי רצון הקב"ה מברואיו שיעשו שימוש בכל מידותיהם בצורה זו או אחרת הן במידות הטובות והן במידות הרעות, לא ימלט שלא יתמה על אחת ממצוותיו של הקב"ה עד שלא יהיה מוכן לקבלה.

שהרי התורה כולה היא "חסד ורחמים", וכמו שאמרו חז"ל במסכת סוטה (דף יד.): דרש ר' שמלאי: "תורה תחילתה גמילות חסדים, וסופה

גמילות חסדים". והלוא ידוע שכל מידותיו של הקב"ה הם מידות הרחמים, ויעידו על כך י"ג מידות של רחמים. ולכאורה במצוה זו של זכירת ומחיית עמלק אנו מצווים להרוג בהם מקטן ועד זקן וכן את כל בהמותיהם וחפציהם גם כן בלא לחמול, וזו מצות עשה מדאורייתא לא פחות מאכילת מצה בליל ראשון של פסח או נטילת לולב ביום הראשון של סוכות. הכיצד זה יתכן?!...

אך כדאי לצטט בזה את מה שכתב החסיד יעב"ץ זצ"ל, מובא במדרש שמואל על המשנה (אבות פ"ב מ"א): "אמר להם צאו וראו איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם", וז"ל שם: "האדם לא יקרא שלם אם לא במאסו ברע ובחרו בטוב, ולא יקרא אדם רחמני אם לא יהיה אכזרי לרשעים, ואם לא כן תהיה רחמנות בלי בחינה שכלית כבהמות, לכן אמר להם: בואו וראו איזו היא דרך רעה להכיר מהם שלימותם".

"הנעשה רחמן במקום אכזרי - סוף שנעשה אכזרי במקום רחמן"

והנה מבואר במדרש רבה (קהלת פ"ז, לג): "רבי שמעון בן לקיש אומר: כל מי שנעשה רחמן במקום אכזרי - סוף שנעשה אכזרי במקום רחמן!"

ומבאר בזה הגאון רבי משה שוואב זצ"ל ראש ישיבת בית יוסף בגייטסהד בספרו מערכי לב (ח"ב עמ' קלה-קלט): כבר נוכחנו לראות במלחמת העולם השנייה ובשואה הנוראה, כי ה"עם המתורבת בתבל" אשר מחד גיסא נהגו לרחם על כל כלב וחתול, ומאידיך הרגו שש מיליון יהודים במיתות משונות ואכזריות. וזאת למה? מפני שבמקום שהתורה מצוה על אכזריות כלפי איש או עם מסוימים, אנו חייבים להאמין שהוא כולו רע זרעו וזרעו זרעו עד סוף כל הדורות. ועל זאת נאמר: מי שנעשה רחמן במקום אכזר סוף שהוא נעשה אכזר במקום רחמן.

ואין הדבר נוגע רק לרשעים אלא גם בהנהגה שלנו עם עצמנו, הרי אנו רואים שמי שאינו נוהג במידת האכזריות במקום שהתורה מצוה לנהוג

פורים דיליה

בה, הרי הוא בסופו של דבר משתמש במידה זו דוקא במקום שהחובה היא לנהוג ברחמנות. ונוכל לתת על כך דוגמא:

אדם שמעליבים אותו או פוגעים בו - מיד מחשבות נקם עוברות בלבו, והינו מוכן לרדוף את הפוגעים בו עד חורמה רח"ל. ואם אותם אנשים זוכים למפלה, הוא מתמלא בהנאה ושמח במפלתם. וראוי לאדם לעצור ולהתבונן - על מי הוא מתאכזר? על יהודי עם נשמה טהורה שנכשל פעם אחת ופגע בכבודו או בממונו, אבל סוף סוף הוא יהודי חרד שומר תורה ומצוות, אכן על זה נאמר: "נעשה אכזרי במקום רחמן".

אותו אדם עצמו כשהוא מתייחס לבעל עבירה הוא הופך לרחמן שברחמנים, הרי "חייבים לאהוב את כולם"! הוא אומר לעצמו. השנאה נשאת בלב, והיא פורצת החוצה כאשר מדובר בכבודו האישי...

הרי לנו הסכנה הטמונה בדבר זה.

נמצאנו למדים, שעל אף שבדרך כלל השנאה היא הנהגה אסורה, ועובר עליה בלאו וכמו שכתוב (ויקרא יט, יז): "לא תשנא את אחיך בלבבך", מכל מקום לגבי דין זה של זכירת מעשה עמלק כך הוא הסדר הראוי והנכון - לעורר את השנאה בלב, ומתוך השנאה לצאת להלחם בו. וככל אשר תרבה שנאתו לעמלק בכך מקיים הוא את המצוה בשלימות ובהידור רב יותר!

"הלוא משנאיך ה' אשנא"

ועכשיו נעבור לעסוק מענין לענין באותו ענין:

עסקנו במצוה של שנאת עמלק. אבל יש לדעת כי לא רק מצוה לשנוא את עמלק, אלא יש לשנוא את כל הרשעים פועלי האון, ואת שונאיו של הקב"ה.

ומקרא מלא דיבר הכתוב בתהלים (קלט, כא-כב): "הלוא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט, תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי". וכן כתוב (תהלים צז, י): "אוהבי ה' שנאו רע".

ורגיל היה המשגיח רבי נתן וואכטפויגל זצ"ל לומר: כאשר רואים את הרע - צריכים לעבוד על שנאתו.

"גדול המחטיאו - יותר מההורגו!"

וראיתי בקונטרס אחד שהביא כי המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל התרעם על אלו המזכירים את הרשע היטלר ימ"ש ומלאכי החבלה שלו ומלומים את שמם ב"ימח שמו" גדול, ואילו כאשר שמות רשעי מדינת רוסיה עולים על לשונם הם אינם זוכים לשום "כינוי".

וראוי לדעת כי הנהגה זו היא נגד רוח התורה, שהרי "המחטיאו קשה מן ההורגו" (תנחומא פנחס פ"ד), ואם יש לנו שנאה גדולה כלפי הרשעים הארורים שהרגו עם רב מאתנו, כל שכן שיש לנו לשנוא את הרשעים אשר החטיאו אלפים ורבבות מישראל, ועקרו את מוסדות התורה ולומדיה ומקיימי מצוותיה.

"לאויבים היו לי!"

והביא עוד בשם הרב מבריסק זצ"ל לפרש הפסוק (תהלים קלט, כב): "תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי", ולכאורה קשה, מאחר שאמר "תכלית שנאה שנאתים" מה כבר שייך להוסיף על כך, ומה תוכן ההמשך: "לאויבים היו לי".

ואמר מרן הגרי"ז זצ"ל שבהוספה זו נאמר שיעור השנאה הנצרך, היינו - כי לא די שישנא את הרשע עושה הרע משום המצוה לשנוא, אלא הוא צריך להיחשב אצלו כשונאו הפרטי, וכאילו עשה לו ולמשפחתו רעה גדולה, וכך ההנהגה עמו היא באופן אחר לגמרי, הוא אינו יכול לסבול את קרבתו - אפילו לראות את פניו וכל שכן לדבר עמו, זו כוונת הפסוק: "לאויבים היו לי".

וכדי לסבר את האוזן יש להביא מה שסיפר הגאון רבי לוי קרופני זצ"ל: פעם ראה מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל בעל ה"ברכת שמואל" בחור

פורים דיליה

ישיבה המחזיק בידו עיתון לא חרדי, שהיו כתובים בו דרך קבע דברי כפירה בה' ובתורתו. משהוכיחו על מעשהו השיב הבחור: אני קורא רק את החדשות.

אמר לו הגאון רבי ברוך בער זצ"ל: וכי אם היה זה עיתון שכתובים בו דברי גנות ופלסתר על אביך ואמך ועל כל משפחתך, האם היית יכול להחזיקו בידך אפילו על מנת לקרוא רק את החדשות?! הרי הוא היה מאוס עליך! בדיוק כך צריך להיות ההרגשה כלפי עיתון המכיל כפירה ומינות.

הוא מה שאמרנו - שנאה אמיתית לרשע הופכת אותו בעיני האדם כאויב פרטי אשר עשה לו את הרעה הגדולה ביותר!

עיקר הזכירה - שנאת "עמלק" הנמצא בתוכנו

בענין זה של שנאת עמלק ראוי להדגיש נקודה נוספת:

אותה שנאה אשר אנו משרישים בלבנו נגד עמלק, צריכים אנו להפנות גם כלפי ה"עמלק הפרטי" שבלב כל אחד ואחד מאתנו, והוא היצר הרע.

וכן כתב הגאון הרב חיד"א זצ"ל בספרו (נחל קדומים) על הפסוק (דברים יז, יא): "זכור את אשר עשה לך עמלק", שבכלל מצות זכירת עמלק הוא, להתבונן כל אדם מה עשה לו היצר הרע הנמשך משרו של עמלק בהטעיותיו ובכשפיו הרבים. ויתן לב להישמר ממנו. ועיקר הזכירה הוא! כי בעוונותינו הרבים אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זכר עמלק, והוא תלוי במעשינו ותשובתנו!

וכן נהג לומר המשגיח רבי נתן וואכטפויגל זצ"ל: כל אחד ואחד נולד עם חלק רע בתוך תוכו, וחובתו בעולמו לתקן את אותה נקודה פנימית, ואם אין "שנאה" לרע אי אפשר למחות את הרע הנמצא בתוכנו.

על האדם לנהוג ב"אכזריות" כנגד היצר הרע

ונביא לכך דוגמא אחת מאת הגאון רבי משה שוואב זצ"ל בספרו מערכי לב (עמ' קלז וקפט):

מי שעובר עבירה ולבו נשבר, עליו להשיב מלחמה נגד היצר - לקבל על עצמו תענית יום או חצי יום, או תענית דיבור, או להרבות בתלמוד תורה. אך אם הוא נשאר רגוע ושליו לאחר שעבר עבירה ו"עולם כמנהגו נוהג", אות הוא כי אינו מרגיש ששונאו הגדול ביותר נלחם בו.

ובעצם נראה בעליל שאין אנו "שונאים" את היצר הרע כי הרי אנו מתנהגים במידת הרחמים כלפיו. למשל: מי שקשה לו לקום לתפילה או להגיע לסדר הלימוד וכדומה, חייב לנהוג באכזריות כלפי עצמו - לטכס עצה ולקדש מלחמה נגד מידה רעה זו בלי לרחם על יצרו כלל, אלא לנקוט בכל מיני דרכים אפשריות כגון קנסות או להוסיף בקיום המצוות - על מנת שיוכל להתגבר על יצרו הרע.

וכאשר יודעים לעשות שימוש נכון במידת האכזריות והשנאה באופן הראוי, ניתן להצליח במלחמה נגד היצר הרע. וכך גם בנוגע למידת האהבה והרחמנות - הכל לפי רצון התורה.

זהו מוסר ההשכל אותו עלינו ליטול מהמצוה של זכירת מעשה עמלק:
יש לשנוא את הרע ולדבוק בטוב!

ה' יהיה בעזרנו ונזכה לאמץ מידות אלו ולדבוק בדרך הממוצע שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם.